

STUDENTS

IZNĀK 2 REIZES
MĒNESĪ

AKADEMISKĀS DZĪVES LAIKRAKSTS

NUMURS MAKSA
20 SANT.

K. Branta un K. Upeslejas nodibināts 1922. gadā.

Redakcija un kantoris

Rīgā, Meierovica b. № 11, dzīv. 15. (Ieeja no Valdemāra ielas). Tālr. 32636. Runas stundas: svētdienās no 11—12, pirmdienās no 18—19.

Pasta adrese: Rīgā, Pasta kaste № 70. Pasta tek. rēķ.: 924. Gada abonem.: Ls 3.—
Sludinājumu maksa: priekšpusē 90 sant, tekstā 60 sant., sludin. daļā 20 sant., pa-
netitrdinājumā + 5% sludināj. nodoklis.

№ 175.

Piektdien, 20. februārī 1931.

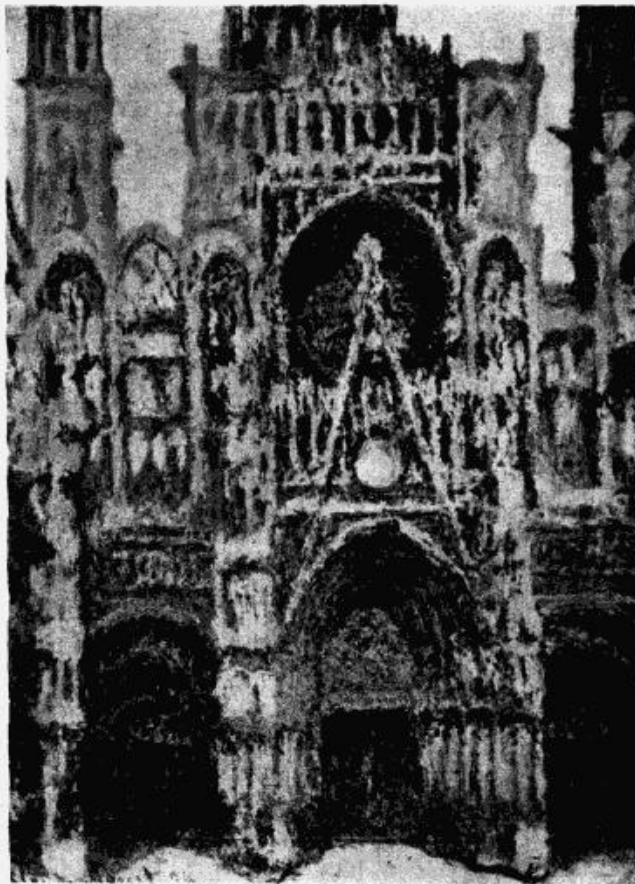
IX. ak. g.

Vold. Reiznieks.

Kultūras pavasaris.

Vakareipā tagad iet plašas un nopietnas pārrunas par viņas kultūras izbeigšanos. Pārrunu dalībnieki nevar noteikti formulēt šīs izbeigšanās iezīmju, vai, vismaz, viņi šīs iezīmes uzrāda dažādās, tomēr šie temati ir nobriedis. Vācu fizikas profesors Hugo Dinglers, kas arī iztīrā šo jautājumu, patlabanējo Eiropēiskās kultūras stāvokli pielīdzina grieķu-romiešu kultūras stāvoklim viņas sabrukuma laikā. Ja pietam jem vērā vēstures faktus, tad viņi noteikti apstiprina Vakareipos kultūras tuvošanos zināmam galam. Vakareipos kultūras zars, bez šaubām, bija krievu kultūra. Un lūk, viņa pirmā ir satriekta, un tiek visgarām iznīcināta. Krievu kultūras kodols bija pareizticība, cārisma principa un krievu nacionālitate. Tagad komūnistu cārismu ir galīgi likvidējuši, pareizticībai ir pieteikts nesaudzīgs kaļš un krievu nacionālisms tiek upurēts internacionālismam. Tādā kārtā viss galvenais Krievijas kultūrā ir rezolūti atmests un atvietots ar komūnismu, kas tomēr nekādā ziņā nevar saukties par kultūru. Taisni otrādi. Kā esmu parādījis savā apcerējumā „Svētības un komūnas“ („Burtnieks“ par 1930. g., 6. num.), komūnas reprezentē jaunu un praktiski uzstājas kā kultūras kaps. Tāpēc komūnisms ir tā kapsēta, kuŗā tiek aprakta krievu kultūra, un kuŗš draud aprakt arī pārējo Eiropas kultūru. Tālāk uz rietumiem, proti Vācijā, arī jau stipri iedarbojas komūnisms, pagaidām gan kā slimība, bet tas stipri novājina vācu valsti un atrauj no patiesā kultūras darba. Vislabāk vēl jūtas franči, itāļi un angļi, tomēr viņi paši vecuma zīmes uzrāda reliģijas izdzīšanā, veco politisko principu atmešanā un sevišķi mākslas vecīgumā. Vakareipos kultūra, bez šaubām, ir vecāka un vecīgāka par krievu kultūru, bet viņa toties ir pamatīgāk uzbūvēta. Krievu kultūrai jau no paša sākuma bija dažas slimības, pat mantotas no bizantisma, un viņa turējās tikai augstākā nācijās slāni, bez dziļākām saknēm. Tāpēc patiesi jāgaida uz Vakareipos bojā eju.

Līdz ar to ļoti jāņem vērā tas apstāklis, ka kultūras stāvokli neiestājas no vietas un visās kultūras nozarēs vienādi. Notiek taisni otrādi — vecuma cēlonis iet cits caur citu. Kamēr vieni tautas slāņi kultūrāli izvērsas ļoti perfekti, tikmēr citi paliek pirmatnējā stāvoklī, un kamēr vienas nozares tiek izkoptas, citas paliek sastingumā simtiem un tūkstošiem gadu. Zem kultūrāliem krievu aristokratiem dzīvoja pečuogu laika tipa zemnieki (kā izsakas Čehovs), logika nevirzījās uz priekšu veselus 2000 gadus — no Aristoteļa līdz Kantam, kamēr pa šo pašu laiku daudz kas uzplauka, un jo sevišķi reliģiskā un mākslas kultūra. Kultūra nav tik stingri saistīta likumiem, kā fiziskā pasaule. Tāpēc nav jāiedomājas, ka visiem jāiet bojā līdz ar Vakareipos lielām nācijām. Kā esmu parādījis savā apcerējumā „Jaunās valstis vēsturiskā perspektīvā“ („Burtnieks“ par š. g., I. num.), piecas valstis, bet jo sevišķi Austro-Ungārija, Turcija un Krievija ir izdzīvojušas savu politisko mažu un tagad atgriežas uz savu pirmatnējo stāvokli, bet viņu vietā ir izcēlies jauns politisks kontinents ar 7 jaunām valstīm — Somiju, Igauniju, Latviju, Lietuvu, Poliju, Čehoslovākiju un Dienvidslāviju. Ta tad taisni līdzās viens politiskās kultūras stāvoklis, proti vecums, nemainas ar jaunības stāvokli. Tiesa, jaunās valstis vēl ir stipri slimas ar vecām kultūras slimībām, viņas vēl nav atradušas savu pa-

Franču māksla. — Klods Monē. „Katedrāle“.

reizo kultūras ceļu, tomēr visumā viņas iet uz augšu, kā mēr minētās vecās valstis iet uz leju. Bet tas mums dod drošu pārliecību, ka mums nav vajadzība jemt dalību Vakareipos kultūras gala gaitās, bet ka mums, taisni otrādi, visa sava enerģija jāpieliek, lai pārietu uz pilnīgu un vispusīgu kultūras pavasari. Kā teicu, kultūrā nevalda tik stingri likumi, kā nedzīvā dabā, kultūra ļoti lielā mērā atkarājas no pašu cilvēku gribas, un tā tad, ja tik viņi paši grib, cilvēki var izsaukt kultūras pavasari. Ipaši mums, latviešiem, ir daudz priekšrocību šai kultūras pavasara radīšanai. Sevišķi mēs maz esam saistīti ar pagātni, kas kā smags slogs gulstas piem. uz lešiem un poļiem, un no viņiem prasa savas „vēsturiskās misijas“ pildīšanu. Tādas misijas mums nav, mēs esam brīvi uz visām pusēm. Bet brīvība ir viens no kultūras pamata noteikumiem.

Dabas pavasaris konstituējas no trim elementiem: saules, zemes un sēklām. Pavasaris ir jo pilnīgāks, ja visi trīs elementi ir jauni: ja saule ir atgriezies pēc dziļas ziemas ar jauniem stariem, ja zeme ir lidums un plēsums vai vismaz ilgi atpūties, un ja sēkla ir pietiekoši vesela. Vajadzīgi visi trīs elementi. Ja zeme ir veca un izsūkta, tad nepalīdz nekāda saule un sēkla, tāpat mazāk svētības nāk no vasaras un rudens saules, un tamlīdzīgi sēklām visādā ziņā vajaga sevi saturēt dzīvību alkstošus digļus, kas steidzas pret saules stariem un zemes sulām. Kur nav visu šo triju elementu, tur nav patiesā pavasara.

Kultūrā arī pastāv šie trīs elementi, tikai citādā formulējumā. Vispirms viņi jāņem daudz garīgāk, nekā dabas pavasari. Tad saule parvēršas dievībā. Zemākās kultūras saule ir gan jau art dievība, bet jo augstāka paliek reliģija, jo vairāk notiek otrādi — dievība paliek par kultūras sauli. Dievība pilda saules funkcijas; kā saule emanē savus starus, tā dievība emanē savu dievišķo gudrību, un kā saule audzina organismus, tā dievība audzē cilvēku dvēseles. Bet kā augšana notiek tikai līdz zināmam laikmetam, tā ir arī art dievības emanācija. Cilvēki redz tikai kultūras pavasara laikā, tampretī uz

kultūras rudenī viņa jau paliek nesaprotama, jo cilvēku pašu dvēseles tad vairs neuzņem viņas emanācijas.

Kultūras zeme ir cilvēki paši. Tāpat kā tīruma zemei vajaga būt jaunai, tā arī cilvēcei vajaga būt jaunai ar saviem garīgiem spēkiem un sevišķi savām alkām. Tādus jaunus cilvēkus dod jaunas tautas un jaunas tautu kārtas, kas vēl nav jēmušas dalību kultūras audzēšanas darbībā. Sevišķi no svara, ka jauniem kultūras darbiniekiem aiz sevis nebūtu cietu tradīciju. Nepalīdz arī tas, ka tiem vairs nav tradīciju, ka viņi no tām ir atteikušies. Atteikšanās no savām tradīcijām ir pavisam dziļa vecuma zīme, bet tradīciju nesaturēšana ir īstais jaunības noteikums.

Vispēdīgi par kultūras sēklām jāsaprot kultūras problēmas. Viņu jaunums jāsaprot tā, ka viņas ir vecās kultūras raža. Kā augi rudenī dod sēklas jaunam pavasarim, tā vecās kultūras dod līdzīgas sēklas jaunai kultūrai, proti problēmu veidā. Vecā kultūra vairs nav spējīga viņas atrisināt, bet tikai uzstādīt, tāpat kā rudens vairs nekā nevar izaudzēt. Līdz ar to problēmas savu dzīvības spēku patur tikai no vienas kultūras līdz otrai. Bez šaubām, Eģiptes kultūra atstāja savas problēmas viņas mantiņiem, bet tagad šīs problēmas pie mums būtu pazaudējušas savu dzīvības spēku — interesi uz viņām. Tāpēc jaunākošai kultūrai savas kultūras jāņem tikai no Eiropēiskās kultūras apcirknēm. Jāievēro pēctecības princips.

Tādi ir vispārīgie kultūras pavasara noteikumi. Vai konkrētie kultūras apstākļi tagad ir pietiekoši labvēlīgi, lai šis jaunais kultūras pavasaris varētu iestāties? Uz to jādod pilnīgi noteikta pozitīva atbilde. Tāda atbilde vispārīgāk un neapšaubamāk izriet no kultūras problēmām. Vai ir kultūras problēmas, kuŗas ir uzstādījušas Eiropēiskā kultūra, un kuŗas viņa pati vairs nespēj atrisināt? Uz to jāatbild pilnīgi noteikti: visa Eiropēiskā kultūra ir piegājusi it kā pie nepārkāpjamas sienas un pati ir pārvērtusies par lielu problēmu, jo viss sasniegtais ir apšaubīts. Augšā minētais profesors Dinglers kā-

dei savai grāmatai dod virsrakstu „Der Zusammenbruch der Wissenschaft“ (1926.), kas liecina par to, ka visa pozitīvā zinātne ir pārvērtusies problēmā. Tā, kādā vietā tur viņš izsaucas: „Nichts, aber auch gar nichts ist festgeblieben. Alle Grundsätze der Wissenschaft, alle Axiome, alle Prinzipien sind in Frage gestellt, verlassen, umgestürzt worden“. Un ja tā ir ar zinātne, tad par citām gara nozarēm jau nav ko runāt. Teoloģija, filosofija, ētika, politika, māksla, — visa gara nozares ir pilnas jautājumu un problēmu, bet atrisinājumi nenāk. Triskārtīgais vācu doktors (teoloģijas, medicīnas un filosofijas) A. Šveicers nāk pie atziņas, ka ir pazaudēta pasaules jēga (grāmata „Kultur und Ethik“). Bet viņa ir pazaudēta tāpēc, ka Eiropas kultūrai vairs nav saulesdievības, kas šīs problēmas atrisinātu. Tāpēc Eiropa šīs problēmas uzskata par lāstu.

Tampretī mums šīs neatrisināmās problēmas uzņemamas kā svētība, proti kā jaunas kultūras sēklas. Tāpēc mums no svara mazliet pasīstematizēt viņas. Viņas var padalīt uz divām lielām grupām:

a) problēmām, kas ir cilvēku vecu vecās problēmas, bet kas periodiski un visādā ziņā ar katru jaunu kultūru jāatrisina par jaunu;

b) pavisam jaunas problēmas, kas tomēr izriet no vecās kultūras sasniegumiem.

Pie pirmās grupas vispirmā rindā pieder reliģijas problēma. Katra jauna kultūra visādā ziņā sāk ar atjaunotu reliģiju. Tā bija ar seno grieķu, kristiānisko un islāma kultūru, un, protams, visām citām. Tas arī saprotams, — šīs problēmas praktisks atrisinājums ir dievības atjaunošana un dzīvības spēku smelšana no viņas. Pie tam katra jauna kultūra dievību ir uztvērusi citādāk, nekā agrākās. Kā esmu jau parādījis dažos savos apcerējumos „Daugavā“, „Burtniekā“ u. c., tad tagad dievība jāsaprot kā pasaules radošais un emanējošais centrs, un par viņa staru nesēju jāsaprot Laime jēdviesmotāja. Tāda dievības uztvere nesakrīt ar agrākām, pēc kuŗām dievība bija vairāk vai mazāk žēlsirdīgs vai bargs valdnieks un sogis.

Ar reliģiju visciešākā sakarā stāv laba un ļauna problēma, cilvēku pienākumu problēma, un no tām izrietošā audzināšanas un valsts ierīkošanas problēma, kā arī mākslas un cilvēku sadzīves problēmas. Kā zināms, tagad tas viss arī prasa katēgorisku atrisinājumu.

Pie otrās grupas pieder trīs konkrētas dzīves problēmas; tādas dabas problēmas ir bijušas savā laikā arī citām kultūrām. Tagad viņas izsakāmas trijās tēzēs:

1. Visa zemes lode ir iekāpota, kā fiziski, tā garīgi. Tāda sasnieguma agrāk nebija. Ko tagad darīt cilvēkiem?

2. Līdz ar to zeme ir pārpildīta ar cilvēkiem. Kur tagad viņiem doties?

3. Līdz šim bija jēga cīnīties ieguvumu dēļ. Tagad vairs nav šīs cīņas jēgas, jo gūšana visumā „neatmaksājas“. Kā cilvēkiem tagad izturēties vienam pret otru?

Visas šīs problēmas vairs nevar atrisināt ne ar evaņģēlija mācībām, ne viņa pretstatu, ko lietā zinātne — pieredzi. Te vajadzīgs jauns gudrības avots, un par tādu, nenoliedzami, jāņem Dievs emanētājs un laime iedvesmotāja. Tiem jābūt jaunām cilvēku dievībām — saulēm.

Uz jaunas dievības atzišanu vispārīgāk, kā teicu, ir spējīgs tikai tās nācija, kam nav dziļu kultūras tradīciju. Kā kristiānismu piesavināja galvenokārt barbariskie ģermāņi, kamēr romieši un grieķi vienkārši izmīra, līdz

Dr. phil. Milda Paļeviča.

Aistētikas un mākslas zinātnes 4. kongress.

Aistētikas un mākslas zinātnes IV. kongress notika Hamburgā 1930. g. 6.—9. oktobrī.

Šo kongresu, kā arī iepriekšējos trīs, sasauca un noorganizēja Vācijas Aistētikas un mākslas zinātnes biedrība (Gesellschaft für Ästhetik und allgemeine Kunstwissenschaft), kuras priekšsēdētājs, sākot no biedrības dibināšanas, t. i. no 1906. gada, ir ievērojamākais mākslas zinātnieks un aistētiķis, Berlīnes universitātes Profesors Dr. Makss Dessoars (Max Dessoir).

Kongresam bija starptautisks raksturs, jo viņā piedalījās pārstāvji no vairākām citām valstīm — Spānijas, Austrijas, Rumānijas, Dānijas, Somijas u. c.

IV. Kongress notika laika un telpas problēmatikas lokā, viņa tema bija laika un telpas dažādā nozīme un izpratne mākslā, kamēr 3. kongresā, kas notika 1927. g. Halle, pētīšanas centrā bija simbola un rīta mēģinājumi un pirmiem diviem kongresiem (1614. 1924. g.) bija vispārīgs raksturs, jo tika metodoloģiski noskaidroti aistētikas un vispārīgās mākslas zinātnes kā radniecīgie, tā arī atsevišķie uzdevumi un šo abu disciplīnu pētīšanas priekšmeti.

Pēc iepazīšanās vakara 6. oktobrī (Hamburgas Curio-Haus) un apsveikuma runām (senatora, universitātes rektora u. c.) 7. oktobrī universitātes telpās, zinātnieki stājās pie referātiem, kuru kopskaits bija 17.

Pirmās dienas trīs rīta priekšlasījumi apgaismoja laika un telpas jautājumu no filosofiskās puses un sniedza viņa sistēmātisku nostādījumu, kamēr divi pēcpusdienas priekšlasījumi iztirzāja jautājumu psiholoģiski, kam sekoja diskusijas, jau šī pirmā diena dziļi ievadīja laika un telpas problēmatikā.

Plašas jautājuma kontūras zīmēja un meistarisku problēmas uzstādījumu deva Hamburgas universitātes profesora (arī kongresa organizācijas komisijas priekšsēdētāja) Ernsta Kasirera (E. Cassirer) priekšlasījums „Mītiskā, aistētiskā un teorētiskā telpa”. Kasirers rādīja, ka telpa, ko kādreiz tvēra kā esību, kā substanci, šīnī aptvertnē vairs nav uzturama: telpa tagad jāsaprot kā attiecība (relācija). Referents apskatīja mītisko telpu, kas veidota jutelski, maģiskiem faktoriem līdzdarbojoties un aistētisko telpu, kas būdama mītiskai telpai radniecīga, sniedz tomēr jaunu veidu — pāreju no sajūtām priekšstatos, kur iedarbojās

Latvju modernā grafika. Z. Vidbergs. „Jaunceltnes”.

atstatuma — distances princips. Te pārvarēta mītiskās telpas daimonija un sākās tīro formu pasaule. Teorētisko telpu raksturoja kā tīrā mēra telpu.

Par „Laika modiem kā stlu veidojošiem faktoriem” runāja Alb. Gōrlands izceļot vācu ideālistu pārstāvju Šleiermāchera Lessinga, Herdera viedokli. Atzīmēja vairākus laika tipus, runāja par tradīcionismu, aktīvismu u. t. t.

Somu aistētiķis, nesen iznākušās un lielu atzintību ieguvušās grāmatas „Die Welt der Formen” autors H. Frīdmans iztirzāja sarežģīti smalku jautājumu „Telpa un laiks no morfoloģiskā ideālistu viedokļa”. H. Frīdmana „morfoloģiskais ideālists” tiecās atvītot haptisko atziņas formu, (kas operē ar taustes palīdzību), ar daudz plašāki tverošo optisko formu. Še viņam radniecība ar Latvijas universitātes mākslas vēsturnieku Viperu, kas izteic līdzīgu tendenci savā grāmatā „Die Altersstufen der Kunst.” Diskusijās, kuras vadīja E. Utīts un kurās piedalījās populā-

rais Mārburgas aistētiķis Hamans, mākslas vēsturnieks Panovskis u. c. Frīdmans savā gala vārdā norādīja, cik nepieciešama ir visas mūsu jūtekliskās formu uztveres sistēmātiskā pētīšana.

Jau pirmā kongresa dienā tika nolāstīti arī speciāla rakstura referāti: „Telpa un laiks pirmatnējās mākslas formās” (H. Werners) un „Telpas priekšstati pie garšslimiem” (Bernas profesors Morgentālers). Ilustrējot Kasirera viedokli par mītisko telpu, Werners rādīja, kā pie primitīvām tautām viņu tēlu mākslinieciskā izteiksme visur atspoguļo viņu maģisko viedokli. Atsevišķi atveidoti priekšmetu lielum atkarājas no tā, cik lielu lomu tie spēlē kā spēki; arī to telpiskā novietošana gleznās izriet no mums pilnīgi svešām sajūtām. Morgentālers pieskārs jautājumam no psihiatriskā viedokļa. Sīzofrenu zīmējumi, ko referents rādīja, lika atzīt, cik savādā kārtā pie garš slimiem saturs un forma iet katrs savu ceļu. Progresīvās smadzeņu paralīzes gadījumos šī atšķirība ir pilnīga, pie kam izvirzās pavi-

sam cita veida kārtība.

Psiholoģiskā institūta bija atklāta, sakarā ar kongresu Martas Muchovas sakārtotā izstāde. „Telpas un laika priekšstati bērnu zīmējumos”. Ievada runu teica Psiholoģiskā institūta vadītājs prof. Williams Sterns (ievērojamās grāmatas „Persönlichkeit und Weltanschauung” autors).

Viņš deva paskaidrojumu par „personālām dimensijām, kas ir dažādākas, nekā parastās trīs telpas dimensijas: tās ir telpiskas un laiciskas kopā un 3 relatīvas jo atkarājas no cilvēka stāvokļa maigās, kā piemēram pa kreisi, pa labi, pētiņa pēc te iespējamās objektīvitātes. Izstādē, par kuru vadītāji deva paskaidrojumus, noskaidrojās, ka bērna fantāzijai vēl nav skaidru laika un telpas priekšstatu: viņu vada kustība, motorika, ne optiska skaidrība. Laigan ir zināma analogija starp bērnu primitīvā cilvēka fantāzijas darbību, primitīvo mākslā ir daži intelektuāli momenti, kādu bērnam nav.

Tā tad pirmā kongresa dienā aistētikas jautājumi guva apgaismojumu no filosofiskā, morfoloģiskā, vēsturiskā, medicīniskā un psiholoģiskā viedokļa.

Otrā kongresa dienā bija dots vārds mākslas kultūrvēsturisku un zinātnisku disciplīnu pārstāvjiem. Herm. Frānkels sniedza ar savu referātu „Laika aptvertnē grieķu arhaiskā literatūrā” meistarisku analīzi.

Apskatīja laiku pie Homēra un laika priekšstata attīstību līdz klasiskam laikmetam (Sofoklam). Kamēr Homēra laika priekšstati ir vāji attīstīti, viņa „chronos” ir „tukša ilgšana ar beigu orientāciju”, lirika, piem. pie Safo ir laika psihisks pārdzīvojums tagadnē un pagātnē un Solons izceļ laika likumību: laiks visu noskaidro, nes taisnību, piepilda nākamību. Pindars (5. g. s. pr. Kr.) vairs nepazīst tukšo laiku, viņa laiks ir enerģijas pārlādēts, satur to, kas nāks; chronos — visu lietu tēvs.

Göttingenas mūzikas aistētiķa U. Stechova priekšlasījums „Telpa un laiks grafiskā un mūzikālā ilustrācijā” deva kritikai diskusijās plašus motīvus uzbrukumiem, tā kā referents bija spiests atvītot jēdzienus „mūzikālā telpa” ar „strukturā”. Tas tomēr daudz negrozīja viņa nokļūkos. Viņš stingri nodalīja absolūto mūziku no programmas mūzikas, patš ieņemot absolūtas mūzikas viedokli.

Kārlis Rabācs.

Palsmane.

Ai, tālais ceļš, kas atkal mierīgs mājup ej
Caur Vidzemi līdz Smiltenei un Rauzai,
Kur plieni auglībā liek nobriest kviesim, auzai
Un ēnu drūzmā parks šalc pāri Palsmanei!
Starp ošu stumbriem varenim tur redzēt var
Virš strauta gravas baltu pili stumtu,
Un pāri ceļam pagastnama jumtu
Nosārtiem dakšītiem, ko brūna sūnaskar.
Te ziņnesis uz izdrupušām trepēm čurn,
Kad savu kazu ganīties laiž maurā
Un brīžiem pablenž koridorā šaurā,
Kur daži večuki par galvas naudām kurn.
Plats, apsūbis, kā sevī gruvīs slogs,
un smags
Krogs viņpusstrautam piekalnei klāt placis;
Pusgadsimteni dzēru troksni smacis,
Tumšs vīrus reibinājis viņa alus rags.
Te ļaudis gausi mīt: kāds valsti parlamenta,
Kas gara gaitās rasts — tiem maza bēda,
Sev dižojot tie savu dzīvi blēda
Un kaļa baumām tie, kas viņus allaž lenc.
No mašīnām tie zin kā centrifuga dūc;
Un kad šie reti iemaldas kāds auto,
Tad brīnūs nav, ja pasažieriem jautā
Un pases uzrādīt pat policija lūd.

Kārlis Rabācs.

Negaiss martā.

Bij marta novakars.
Vējš smagi elsodams skrēja
Un melni ūdeņi
No tercēm atvīzēja.
Zem lediem dimdēja
Un tūka pirmie pali
Un zili kūpēja
Pret rietu kalnu gali

Lauks šķita trīsu pilns

Un tuvu baiļu tvana
Un mežos dzirdama
Bij dobja dunēšana.
Smags gūla padebess
Pār ciemiem izkaisītiem
Ar ēnu rāvainu,
No vakariem uz rītiem.
Un pēkšņi zibins spožs
Kā kramu nakti cirsdams
Un pērcons pamalē
Ar negaisu bij dzirdams.
Un dzīras drausmīgas
Pie tumsas melnā kausa
Viņš turēja līdz rīts
Pār zemi glezni ausa.

Zandis.

Mazā, atnāc satikt mani...

Klusa zaigo debesvelve,
Kautris zogas mēnesstārs.
Viņu pievelk lejā dzelme —
Sappus auž tur nāru bars.
Zvaignes sudrabiņu kaisa,
Lai kā debess sapņi mirdz.
Lejā naktis kad miegu raisa
Zvaigžņu tālēs lido sirds!...
Maza uguntiņa smaida
Manai mīlai lodziņā.
Viņa zin, kas ārā gaida
Upes klusā lejā.
Mazā, atnāc satikt mani
Tikko mēness dēkās lien.
Atnāc Tu, kur sappu zvani
Milā skanot, sirdis sien...

Sīda ziedl. Elīnas Zālītes dzejas, Valtera un Rapas a/s. izdevums, Rīgā 1931.

Lauku jaunleši, īpaši jaunavas, mīl turēt tādas klades, kur ieraksta visas dzirdētās dziesmas. Un šīs klades bieži un visbiežāk ir šo cilvēku vienīgie dzejoli „dzejoklājumi”, ja tā var apzīmēt nezināmu autoru sacerētas dziesmiņas, kuru starpā pa retam ievijas Andr. Niedra vai

Aspazijas panti. Šī paraša ir arī pelta, bet vēlīgi, jo vienkāršam lasītājam izsmalcinātas, mākslinieciski augstvērtīgas dzejas daļumi tik un tā neatveras un tāds lasītājs nekādi nevar saprast piem. kā var jūsmot par Sudrabiņa poēzijas burvīgumu. Bet tāds vienkāršs cilvēks sajūsmīnājas gan par romāni, varbūt naivu, pat banālu, bet vienādi ar generalizētu noskaņu, kas dziedātājam atļauj domāt. Šī dziesma izsaka taisni to, ko arī es esmu jutis, vai ko jūtu. — Tā nevilšus jādama izlasot Elīnas Zālītes pirmo dzejojūgrāmatu „Sīda ziedl” un atceroties šīs dzejnieces popularitāti. Labu daļu viņas dzejoļu bez šaubām, lauku vīentiesīgie dzejas mīļotāji pārrakstīs savās burtiņās.

Petērī Ermanim ir tāds dzejolis, kur dzejniekam, kas dižojas ar savu slavu lielajā pasaulē, viņa kollega atbild: „es dzirdēju — manu dzejoli dziedāja gans”.

Un tomēr, izlasījuši šo grāmatu mēs jūtamies vīlušies. Jo Zālītes dzeja ir tikai viena vienīga stīga un šai stīgai dzejniece liek skanēt vienādi vienus un tos pašus akordus: „Tais dienās, kad ar mīlo nesatiekos, pamirsi es sev liekos”. (96. lp.). Lielākā laime viņai ir — blakus draugs, ar kuru var mīļi runāt un arī kļūst (113. lp.). Viņa zin, ka kautkur ir lieli vēji un plašums, bet aizvēja siltais maigums to tīn kā zīda tīklā, līdz sirds vairs neatmin citās prieku un dzejniece paliek savā „mīlumā” kā medū iestīgusi bite (122. lp.). Šo savu dvēseles stāvokli un attieksmi pret ār pasauli Zālīte apdzied ar lielu sīrību un vienkāršību, kaut gan šī vienkāršība nav stila meistarības vienkāršība. „Sīda ziedl” vispārīgi uzrāda lietu valodas vienmūžību un izteiksmes allažību te gandrīz nav dzejoļa, kur neatkārtots vārds: sirds, ilgas, skumjas, kautkas, kautkur u. t. t. Dzejnieces sīrīgo, patieso leļātu un nespēju savas sajūtas pilniskanīgi, precīsi un pārliecinoši izteikt labi raksturo soneta formā rakstītais dzejolis „Priede” (102. lp.).

Mūsu dzeju stipri iespaidojis slaviskais un germāniskais sentiments, mūsu dzejnieki ļoti klusi un raudulīgi raugas dzīvē. Šī pārliekā raudulība tomēr tautas garam sveša un spriežot pēc daļām latvietis braši pārvarējis visas bēdas likstas. Lat tad nu mūsu dzejnieki nenomāc tautu ar glēvumu, skumjām un izplūdušu, bezformīgu sentimentu! Jo sentiments, būdams viens no paliekošiem dzejas elementiem, formā pārkausēts, var kļūt arī ciets un metaliski skanīgs.

Skanošie ūdeņi. Leonīda Breiķša dzejas, a/s. Valters un Rapa ģenerālkomisija, Rīgā 1931.

Visjaunāko dzejnieku plejādē izmanāmi divi stingri noteikti novirzieni sīzētu un darbības vietas izvēles ziņā. Vienu grupu katrā ziņā dzejo godāns vienīgi par pilsētu vai nu apūsmojot tās greznības, feļģverku un kustības romantiku, kā Raisters, vai ar ielas zēnu psiholoģiju atveidojot nomaies un kabakus, kā Čaks, vai arī pieskaroties pilsētas sociālaj dzīvei un industrialismam kā Kūkuts. Otrai atkal tikpat cītīgi turas pie laukiem, gan pārsīpīti tos modernizējot, kā Aigars, vai dzejiski idealizējot, kā Francis. Arī Leonīds Breiķšs pieder pēdējai grupai un viņa grāmata „Skanošie ūdeņi” izmanāma pat apzīmīga nelabvēlība pilsētai.

Jautātvīve dzejnieki vienādi ir naivi un pasaulī uzliko izbrīnā un dziļā godbijība ir viņu jaukā pavadoņe. Bet dzejiskais izbrīns neliedz tiem būt arī lielām stila pratējiem un mākslinieciskās izteiksmes vienkāršības ceļš tos ved pie slavējamās meistarības. Arī Breiķša pasaules uztverē ir naiva un izbrīnu pilna, un viņa dzejskā jūsmā izstāro trejos virzienos: uz dzimtenes dabu, uz savu sirds dāmu un patriotiskā patosā. Tas ir jūsmīgs un diezgan pašapzinīgs jauneklis, kas ar šo krājumu droši iziet pretim nākotnei” (12. lp.), viņam ir svešs pesimisms un tas vien jau dara simpātiskus Breiķša dzejoļus, kuri brīžiem ir svaiguma un jauneklīga spairā pilni. Bet ja autors citreiz domā, ka atsevišķi sīrīgu vārdu salikšana rindās un patīkamu lietu piemēšana vien jau rada dzeju, tad viņš maldās. Ka nātvitate pasaules uztverē un nātvitate tās izteiksmē nav viens un tas pats, tas redzams no dzejoliem krājuma 23., 27., 91., 97. un t. t. lappusēs. Jūsma, kuru nevalda formas stingrība un izteiksmes skaidrība, dzeju viegli padara nebūdāmu. Tā ir pilnīgi akla, lasītāju neierosinoša fantāzija, kad dzejnieks saka: „Dieva gašā roka zvaigžņu kokli spēlē”, kural pretim var nostādīt brīnīkīgi jauko „Meža mieru”, kas ar savu plastiku uzreiz izbur iztēlē ziemas ainavu. Šādu patiešām labu un istu dzejoļu Leonīda Breiķša grāmata ir laba tiesa un nesāpami, kas autoru spiedīs bojāt grāmatu ar negatīviem darbiem. Savos patriotiskajos dzejoļos dzejnieks vēl jūtām Virzas iespaida.

Pirmā grāmata. Daži nēģudumi — tomēr „Skanošos ūdeņus” var klausīties, bez kā būtu jābaidās tikt nomāktam un garīgi satriektam. Tā ir gašā pasaule, kurā ved Breiķša dzeja un tāpēc patīkami viņai sekot.

K. Rs.

Programmas mūziku kur iebūrē reāli illūstrējumi, teksta raksturojumi, žesti, kas pēc savas būtības ir telpiski, viņš atzina par „ästhetischer Zwitter“ — aistētisku maisījumu: te notiek telpas elementa pārceļšana tīrā laika sfērā — mūzikā. Tāpat arī leimotivs ir „Eselsbrücke“, kaut kas telpisks, grafisks. Illūstrācijas vairāk sastopamas episkos, ne liriskos skaņdarbos, piem. Hendebe arijā „Apollo seko Dafnei“ ir dots pilnīgi illūstratīvs kustības raksturojums, tieši iebūrē reālais laiks. Referents savas analīzes izveda tikai attiecībā uz veco operu, ballādi, mūzikālo drāmu, norādot uz rečitativiem. Diskusijās iebilda, ka grafiskai un mūzikālai illūstrācijai kopīgi ir tikai vārds, pēc būtības tās ir dažādas, jo arī „darbības“, ko abos gadījumos illūstrē ir dažādas. Grafiska illūstrācija zīmējas uz ārējo darbību (arī veco operu rečitativos), bet lielos skaņu numuros ir dvēseliskas — iekšējas darbības, iespējami bez tekstiem.

Par „Telpas priekšstatu romantisma glezniecībā“ runāja A. Dorners. Apskatīja Fr Pforru, Steinle, Kasparu, Davidu Fridrichu u. c. Saldzināja Pforra svēto Juri ar Rafaēla Sv. Juri, atrada romantisma pārstāvjos citu telpas uztveri. Romantisma glezniecībā (19. g. s. sākumā) izteicās pāreja no agrākās perspektīviskās telpas gleznes uz dinamisko jaunā laika uztveri. Tā ir pāreja no perspektīvas uz telpiski laicisku kontinuumu u. tādū referents redz arī to pašā jaunajā mākslā — filmā.

Jautājumu „laika un telpas vienība barokā drāmā“ apskatīja Karl's Vossler's (Münchenē). Baroka teātris pazīst trīs stilus viduslaiku similtāno skatuvi, antikīzējošos renesanses skatuvi un moderno pārvērtību skatuvi. Referents runāja par laika un telpas relativizāciju Itālijas „teātrālajā mākslā“, par brīnuma elementu, ko „arkadizē“, „paganizē“, bet tomēr patur barokā drāmā un par Šekspira dogmatisma pārvērtējumu.

Pie „Teātra telpas pieredzes“ vēl īpaši pakāvējās Berlīnes prof. Maxs Herrans. Lai gan teātra māksla pieder telpas mākslām, telpa te nav dota pašvērtīgi, bet cilvēku kustību un darbību izvešanai. Skatuves telpa pārvēršas par mākslas istēnības telpu. Šo pārvēršanos dažādi izjūt dzejnieks-autors, aktieri, režisors, publika. Dzejnieks var būt neapmierināts ar jutēklisko telpas ierobežojumu,

kādu sniedz viņa fantāzijas gleznei. Filma sniedz pēc būtības ko citu, jo te iztrūkst konkrēta telpa, plastiskie elementi.

Trešās un pēdējās kongresa dienas ritā sēdes aizpildīja gandrīz vienīgi skaņu mākslas problēmas.

U. Riezlers apskatīja „Jauno telpas izjūtu tagadnes tēlojošās mākslās un mūzikā. Ar gaismas attēliem uz ekrāna un nospēlējot uz klavierēm mūzikas piemērus, referents illūstrēja savu tezi, kā vecās mākslas trīsdimensionālajam pamata principam atbilst līdzīgs princips mūzikā: tā ir 16. g. s. izveidotā kadence. Pie Bacha, Bēthovena, Vagnera un pat M. Regera mūzikālās telpas priekšstatus vada kadence. Kadences vadītā telpā izveidojas mūzikālais tēls (Gestalt). Modernā mūzikā dur un mol tonkārtu vietā, stājas vienāda soļa, bezvirziena divpadsmit tonu kārtā.

Līdz ar to likvidēta vecā telpas tvertne skaņu mākslā jau sākot ar Debussy („Peleas un Melisande“). Jauno telpas izjūtu rodām ne pie radikāli jaunajiem, bet šādā autora grupā: Mālers, Pfitzners, Hindemits. Pie Hindemita krustojas dažādas tonālītātes. Jaunajā atonālajā telpā dimensijas savstarpēji pārvietojas. To pašu novērojam jaunajā glezniecībā. Varētu rādīties, ka jaunā māksla ir tikai chaotiska, bet tāda tā nav. No chaosa atstāstās jauna kārtība, kas liek jau sevi just.

Par „Telpu un mūziku“ runāja M. Schneider's (Halle) paliekot stingri norobežotā zinātniskā laukā.

Pozēja tikai sekojošo: ir pierādīts, ka mūzikā ar priekšstatiem „augstāki“ „dziļāki“ saistās telpas priekšsti, horizontālā un vertikālā priekšstati. Nav pierādīts, vai mūzikai ir arī plašākas telpas priekšstatu iespējamības.

Telpas priekšstati mūzikā ir akustiskais pretvars perspektīvai glezniecībā un grafikā. Kā ir runa par perspektīvo redzēšanu, var būt arī runa par perspektīvo dzirdēšanu. Dzirdēšanas dziļumā ir tā, kad skaņas viena otras nesedz. Skaņas mūzikā nāk it kā no visām pusēm; te ir viņu daudzveidība. Ar piemēriem no „Fidelio“, no „Häusel und Gretel“ un no „Meistersinger“ referents illūstrēja kādā veidā šo trīs skaņdarbu autori rada telpas priekšstatus.

„Mūzikas un laika“ jautājumam piegriezās ievērojamais jaunais mūzikas aistētiķis Berlīnes prof. Hans Mers-

mans. Viņš piemēroja mūzikai abas franču filosofa H. Bergsona laika tvertnes: mūzikā sastopam 1) laiku kā kvalitatīvu kontinuumu, kā vienību un kustību un arī 2) laiku, kā kvantitatīvu, mērojamu daudzību. Atziņa, ka vecā mūzikā nonākam pavisam citā laika noritēšanā, nekā jaunā mūzikā, ka vispārīgi laika elementi mūzikā ir ļoti heterogeni, dažādi. Runāja par laika elementiem, par ritmiku un melodiku kā organisku augšanu un kā figurālu; par tempu, kā laika mēru, kas ir konsekvence, produkts, ne primāra parādība: par metrumu, kā mēra vienību, kas pretēji ritmam dod diskontitāti, kvantitatīvo, koaistētiskā mūzikas iespaidā bieži nedzirdam, par laiku, jemtū no mūzikālās vienlaicības viedokļa (simultāno noritēšanu) un laiku, jemtū no sukcesijas viedokļa (suksesīvā noritēšana), par mūzikālo laiku kā kvalitatīvu ilgšanu. Pēdējie 3 kongresa priekšlasījumi bija veltīti vispārīgiem aistētiskajiem jautājumiem (ārpus laika un telpas problēmātikas) un notika bez diskusijām.

Aparotū priekšlasījumu par „Mākslas darbu kā gribas problēmu“ deva Vīnes aistētiķis Vogvert's Frey's. Mākslas darbā, kā radošas gribas rezultātā izteicās gara potence, intūcija; te ātrāki nepieciešamība nekā patvaļīga griba. Mākslinieciska griba ir mākslinieciskas būtības aktīvēšana, pārvēršana par procesu, par dzīves formu. Kolīdz mākslas darbs iegūst formu, objektīvu esību, notiek arī mākslinieka atbrivošanās no tā, mākslas darbs top — autonomis. Mākslas darbs nav dzīves atdarinājums, bet pašvērtība, radošas gribas intensitātes un kas cits, nekā atdarīšana, te ir entilechijas attiecības. Mākslas forma ir arī norobežošana, izcelšana no kontinuitātes telpas un laika ziņā — individuācija.

Mākslas darbs pēc savas izcelšanās ir fetišs, dievība, jo no viņa iziet iedarbība, iespaids uz cilvēkiem, kad viņu uztver — izslēdz citu, viņš ir „inselhalt“, prasa pilnīgu izolāciju.

Par „Dabas aistētisko vērtību mākslā“ runāja prof. Emils Utitz's.

Prof. M. Dessoir's deva īsu, bet koncentrēti bagātu mākslas filosofijas uzmetumu.

Kongresa organizācijas komisijas priekšsēdētājs prof. E. Kasfrer's gala vārdā uzsvēra kongresa vadošo pa-

Paskaidrojums par izrunu, nozīmi, vietu

izlūdzos šādiem vārdiem: vakarien(i)s, vaķans jeb vaķāns (vaķēns), valbāt, valbīties, valcēt, valda, valdēt, valdīgs, valds, valdzenis, valdzīties, vale, valējs, valgmājs, valgnot, valgnis („acis valgnī spīdēja“ Ligoznis), valka, valks, valkšns, valkot, valksne, valksnis, valkstis, valpi, „savalpi“, valvis, siena valsts, valna, vambulis, vamzēt, vandūli, vanga, vangale jeb vangal(i)s, valīngis jeb valīngis, valīņš, zemes valis (vallis?), valkātnē, valksna, acis valkšēt, valkums, valmis, valne, valns, valstele, valte, valtgis, valoties, vaļi, valināt, valjiskis sapīt, valīt, valš, vaļot, vamba(d)ži, vambale, vambole, vamzīt, vamziens jeb vamzenis, valkšs, vaņķi, vaucis, vadnis, vagulis, vairība, vairīgs, vairastība, vabulnieks, vandīgs, vankšēt, vargani, vadināt, vadžot, vaibstī(i)es, vainoties, vaišķīt, vamplāt, vanckāt, vangalēt, vangot, vantēt, vantaļot, vantarāties, vankurēt, vamzīgs, vambris, ratu valde, vallats, valašāt, valkēt, vaiļums, vaikšāt, vadols, vagols, osm(it)e, osistaba, orlāt (ar o, vaj uo?), ogatns, odites, ote(s), ostabas, ostiņa, omīgs, oljgs, oloties, odzīte, odne, oču svarkī, oļāgs, oleksn(it)e, ors, ots, otiņa, ovis, ūziķis, ūsne, ūmacīgs, ūķis, ūksme, ūksķeklis, ūkāt, ūkstēt.

Rīgā, Ģertrūdes ielā 3.

J. Endzelīns.

mata domu saskaņā. Kā nesen Vācijā notikušajā „Skaņu krāsu“ (Ton-Farbe) kongresā, arī šini kongresā izteicās iespējama apvienot no dažādiem viedokļiem tvertos jautājumus jaunā vienībā un sintēzē. Spīdošu noslēgumu kongress ieguva Seneta sarīkotā banketā Hamburgas pilsētas domes namā. Kongresa dalībnieki cienīgi varēja novērtēt impozanto pilsētas domes celtni un iekšējās telpas. Apveikuma runu teica birgermeistars Ross, uz kuru atbildēja kongresa priekšsēdētājs prof. M. Dessoir's.

Kongresa dienu bagātība vēl cēlās ar mūzeju, operas izrāžu („Ieleja“, „Samsons un Dalila“) u. c. mākslas iestāžu noorganizētu apmeklēšanu.

Vērtīgs ieguvums bija vēl „Kultūrzinātniskās Warburga bibliotēkas“ apmeklējums; te Edgars Wind's noturēja vēl īpašu priekšlasījumu par „Warburga kultūras zinātnes izpratni un viņa nozīmi tagadnes aistētikā“.

Studentu padome.

Plēnārsēde š. g. 12. februārī.

Sēdi atklāj jaunais prijs R. Rakovskis ar pusstundas lielu nokāvēšanu (akadēmisko ceturksni nemaz neierēķinot) — plkst. 17.45. Galvenais iemesls šoreiz — „diņģēšanās“ frakciju starpā par atlikušo vietu sadalīšanu komisijās sakarā ar korporāciju un minoritāšu pārstāvju izlīgšanu u. c. Kā zināms, minoritātes pagājušā sēdē atsauca savu pārstāvi no prezidija, motivējot šo rīcību ar studentu padomes vairākuma neiecietīgo rīcību pie vietu sadalīšanas komisijās (minoritāšu pārstāvis ārlietu birojā tika šoreiz izgāsts cauri). Minoritāšu pārstāvji pirmajā jaunās stud. padomes sēdē arī aturējās citu komisiju vēlēšanās, bet „dzeguzēnu“ bloks, studēšu korporācijas un apv. korporāciju frakcija minoritātēm paredzētas komisiju vietās pa l. d. ievēlēja savus laudis, bet tagad, kad bija panākta minoritāšu un korporāciju starpā izlīgšana, žel bija no šīm vietām šķirties. Tamdēļ arī korporāciju frakcijas līderis nāca pie studentu biedrību bloka un arī tieši pie Vienotņu ar kategorisku „lūgumu“, atteikties no vienas vietas studentu dienu komisijā par labu minoritātēm.

Studentu dienu komisijā studentu b-bu blokam tika piešķirtas no piecām vietām divas vietas, ar to ievērojot principu, ka šini komisijā jāļauj strādāt visiem studentu organizāciju novirzieniem. Bloks šīs divi vietas sadalīja nacionālo studentu b-bām un vienotņēm. Vienotņu pārstāve (iepriekšējos gados E. Ārgule) šini komisijā studentu sariņojumu noorganizēšanā darbojās ar lielu enerģiju (vienotņu lielo lomu „Mārtiņu ķekatu“ u. c. sariņojumu noorganizēšanā pagājušā gadā atzīmēja

gandrīz visi vietējie laikraksti), bet nacion. stud. b-bu pārstāvis šogad iegāja stud.-zemnieku pārstāvju vietā.

Ja arī korporācijas ar minoritātēm gribēja atjaunot veco koalīciju, tad izlīgšanai uz citu grupu rēķina trūkst arī visniecīgākā pamatojuma, sevišķi vēl pēc tam, kad starprakciju biroja sēdē tika panākta vienošanās, ka studentu b-bu blokam pienākas divi vietas šini komisijā.

Prezidija ziņojumos pieņem ierosinājumu, atvēlēt studentu padomes sēžu zāles runātāju katedras ierīkošanai Ls 300.— no iepriekšējo gadu budžeta atlikumiem.

Š. g. 4. februārī Tartū notikusi SELL apvienības centrālbiroja kārtēja sēde, kurā noskaidrojies, ka lietuviešu studenti neratificēšot Helsinku konferences lēmumu par poļu studentu pārstāvju pieļaišanu SELL apvienības sēdēs kā vērotājus. SELL ziemas sporta olimpiāde notikšot š. g. 28. febr. un 1. martā Helsinkos.

Ārstniecības komisijas priekšsēdis doc. J. Miķelsons paziņojis studentu padomei, ka trūkstot līdzekļu trūcīgo studentu stacionārai ārstēšanai. Pēdējā laikā sevišķi daudz līdzekļu pieprasot studenti plaušu tuberkulozes ārstēšanai klīnikās un sanatorijās, tomēr līdzekļu trūkuma dēļ komisija esot spiesta lielāko daļu šo lūgumrakstu noraidīt. Studentu padomei un studentu organizācijām tamdēļ esot jāpalīdz sagādāt ziedojumu vākšanas ceļā u. t. t. līdzekļi trūcīgo studentu ārstēšanai.

Pagājušā studentu padomes sēdē vairākās komisijās atsevišķas frakcijas un bloki nepaziņoja savus pārstāvjus, bet lūdza tikai rezervētiņas. Šini sēdē tika paziņoti šo pārstāvju vārdi. Nacionālo stud. apvienības līderis Dzeidiņš paziņo, ka viņu frakcija ārstnie-

cības komisijā sūtīt veco pārstāvi, filoloģijas fakult. studentu Puksi, bet izrādās, ka šīs komisijas priekšsēdis doc. J. Miķelsons dažādu iemeslu dēļ esot pret šo kandidātu. Līderis sajēms daudz starpsaucienus, un stud. padomes sēžu zālē atskan garšgi smieklis. Izceļas debātes, kurās J. Robežnieks aizrāda, ka studentu padomē esot dažas grupas, kas pēc amatiem gan tīkojot, lai gan neesot šiem amatiem piemēroti kandidāti (piem. ārstniecības komisijā filoloģijas fakultātes students...). Par nopietna darba iespējamībām tādā gadījumā gan nevarētu runāt. Beidzot nolemj, ka ārstniecības komisijā kā studentu padomes pārstāvji sūtāmi tikai medicīnas fakultātes studenti. Dzēdīgam atliek nu atkal meklēt citu kandidātu...

Nacionālo studentu b-bu frakcija paziņo, ka studentu dienu komisijā tā sūta K. Kalniņu, budžeta komisijā — H. Ozoliņu. Studentu-zemnieku frakcija ārlietu birojā par savu pārstāvi nozīmējusi P. Austriņu. Vienotņu frakcija paziņo, ka tā atsauc savu pārstāvi no studentu dienu komisijas. Tad nāk paziņojums no minoritāšu bloka par viņu atgriešanos prezidijā un paredzētās komisijas.

Apspriešanās nāk virtuves komisijas noteikumi III. lasījumā. Noteikumos daudz neskaidrību un tamdēļ studentu b-bu bloka vārdā J. Mežraups (zemn.) ierosina noteikumos nodot atpakaļ komisijai pārstrādāšanai. Virtuves budžets ik gadus pieaug un šogad paredzēts uz 400.000 latu. Virtuve ir lielākais studentu padomes saimnieciskais uzņēmums, kamdēļ ar viņu nevar rotaļāties. Jaunizstrādātie noteikumi virtuves pārvaldes aparātā rada neskaidrību un pat nedrošību. Vairākums tomēr nolemj, ka pārstrā-

dāšana ir lieka.

Spilva (korp.) uzsvē, ka uzņēmuma izveidošanas idejiskā puse arī turpmāk palikšot pašu studentu rokās.

Virtuves komisijas noteikumus ar dažiem pārļobojumiem pieņem III. lasījumā.

Kad apspriešanās nāk ārlietu biroja noteikumi, „darba studentu“ pārstāvis Grodzinskis nāk atkal ar savu priekšlikumu — likvidēt ārlietu biroju. Zināms, „vienbalsīgi“ tiek „pieņemts“, jo sociālistisko studentu frakcija šeit tomēr līdz nebalsoja. Šos noteikumus pieņem visos trijos lasījumos.

Vienotņu ierosinātā statistiskā biroja vadītāja un attiecīgās komisijas vēlēšanas atkal atlika uz nākošo plēnārsēdi, jo korporāciju frakcija vēl nebija izraudzījusies savu pārstāvi. Šini komisijā (pārējos divi komisijas locekļus dos vienotnes un — cik noskaidrojās privātās sarunās — minoritātes). Statistiskā biroja vadītāja kandidatūru izraudzīsies vienotnes — kā šī biroja idejiskās organizētājas.

Nākošā studentu padomes sēde notiks 26. febr.

P. Z.

Interesants salīdzinājums: studentu pašvaldības organā — studentu padomes prezidijā un dažādās komisijās — studēšu korporācijas ieguvušas 12 vietas (uz 4 stud. padomes locekļiem), bet studentu biedrību bloks arī 12 vietas uz 6 studentu padomes locekļiem. Enerģiskas un neatlaidīgas bija kommlitones vietu iegūšanā, kaut tikpat enerģiskas būtu arī darbā. Gaidīsim!

„Nakts latīņu kvartālā“ — studentu dienu komisijas tradicionālā š. g. karnevāla skaidrs atlikums nepilni Ls 3000 —, kas nāk par labu studentu nama fondam.

Zandis

Vēl arvienu jārunā! . . .

(Vidusskola)

Zandis — daudziem mūsu lasītājiem pazīstamo „Jauno latviešu” autors. Viņa raksti ar interesantiem vērojumiem par mūsu skolām, iespiesti „Studentā”. Ja tehniski apstākļi ļaus, ievietosim dažus viņa „Jauno latv.” II. d. fragmentus, no mūsu studentu dzīves.

Nupat nesēn, atkal kādā sapulcē, skāra mūsu skolas, tieši vidusskolas visvairāk. Šoreiz pat jau ļoti oficiāla persona uzstājās ar plašāku referātu. Saprotais, ka tam ļoti vajadzēja interesēt visu mūsu skolu pasauli. . . . Bet te atkal lieku reizi redzējām, ka viņa sašķēlusies un pie tam tik lielā mērā, ka pat aroda interesēs nevar atrast nekā kopēja! Bet par to vēlāk.

Nedomāju šai rakstā atstāt to, kas sapulcē notika. To visu var raksturot īsos vārdos — trūkumus meklēja, atrada, bet maz nozīmīgos. Vārīgi piešķārās tam, ka pamatskola nesagatavo vidusskolai, vidusskola nesagatavo universitātei, bet universitātes prasības par augstu, mūsu apstākļiem nepiemērotas. Pats referents, kas tam deva vieglas ieskaņas, gala vārdā tās atkal aplāpēja ar apvazāto — tik traki jau tomēr nav. Sadzīvojam tīri jauki! . . . Savs cēlonis tam ir tas, ka referents runāja par nodaļu, kurā pats pārzina, par kušu pats atbildīgs. Tā tad — pats par sevi. Un te nu cilvēkam grūti — . . .

Jāatzīst, ka dzirdēja arī daudz ļoti interesanta īpaši statistiskās ainās. Viņas pilnīgi apgāza „Studentā” № 171, kāda Er. Ref. Petr. „atklāto noslēpumu”, itkā minoritāšu vidusskolu absolventi intelektuāli stāv augstāk par latviešu vidusskolu absolventiem. Tāpat, pēc Dobuļa kgs ziņām, atkrita apgalvojums, ka minoritāšu vidusskolās programmas ir daudz lielākas kā mūsu. Tiešām ir jāsaka jau sen — pāri tas laiks, kad kā priekšzīme bija „vācu skola”, „krievu skola”. Tāpēc, jo mazāk uz viņām ceļu meklēsim, jo būs labāki. Statistika mums rādīja gan, ka ar naudu un mācību līdzekļiem minoritāšu vidusskolas ir apgādātas neattaisnojami izšķērdīgi. Te nu tiešām no viņām var gaidīt visspožākos rezultātus. Bet izrādās, ka šīs izslāvētās minoritāšu vidusskolas liek daudz ko vairāk gaidīt, īpaši valsts pilsoniskās audzināšanas ziņā — . . .

Mani personīgi ļoti interesē viss, kas notiek vidusskolās. Ar nolūku jau pēdējā klasē būdams esmu jau krājis vērojumus. Savus novērojumus esmu izdārtījis gan Rīgā, gan provincē. Labi zinu sava laika skolu jaunatni, zinu arī lielās skolu pasaules noslēpumus. Un ja mēs gribam ar nopietnu apņemšanos meklēt visu to, kas tik smagi guļ uz mūsu skolu pasauli, tad neko vairāk nevajag, kā beidzot ieraudzīt to, ko visi sen jau redzam.

Iesāksim no augšas. Nebūsim neveselīgi romantiski un teiksim, ka skolotājs tagad ir tāds pats amatnieks ierēdnis, kā visi citi tie, kas dara kādu darbu uztura dēļ. Tie laiki sen ir pāri, kad par skolotāju kļuva materiāli pilnīgi neatkarīgi cilvēki, vienīgi idejas tieksmju dēļ. Vēl tālāk — no visiem amatniekiem skolotājs ir vissliktāki nodrošināts. Saprotais, ka tas jūtami atsaucas uz viņa darbu. Mēs redzam bez sava gala tādu skolotāju, kas ieņem vēl otru, treso amatu, kas ir ienesīgāki. Cik viņam atliek laika skolai? Viņš „pasniedz” savu priekšmetu un par to tājāko reti ceļ ausis. Mums ir armija tādu skolotāju, īpaši pamatskolās, kuriem sen būtu laiks pensijā. Bet ikvienam ir jāizvelk „tie gadījumi” un viņš velk. . . . No tagadējām prastībām viņam nav jēgas. Kādreiz viņš beidzīs apriņķa skolu, kas nav augstāki ceļma kā mūsu pamatskola, bet tagad, savu pensiju izkalpodams, viņš ir skolotājs pamatskolā! Un tai laikā — pag. vasarā, uz kādu brīvu vietu vienā Zemgales pamatskolā, ja nemaldos, pieteikušies ap 130 skolotāju! Šādu gadījumu ir drausmīgi daudz. Mums ir institūti, kas ik gadu dod, cerams rūpīgi sagatavotus, jaunus skolotājus. Esmu paaugstinājies — viņi nevar prācīties, ka būtu viegli darbā tikt! Es domāju, ka šiem jaunajiem skolotājiem katrā ziņā būs lielākas zināšanas, kā „pensionāriem”. Ja viņiem nav prakses, kā to bieži dzird aizrunājamies, tad to tak viņi darbā iegūs. Un reiz tak viņi tomēr būs jālaiž vecājo vietā! Dobuļa kgs nolasīja kāda Alūksnes vidusskolas I. kl. zēna vēstuli, kas izsauca smieklus. Man šī vēstule lika padomāt. — Nav

ilgs laiks atpakaļ, kad šai pašā vidusskolā bija skolotājs, kas stundu skaidroja tā — . . . tad ņemsim to butiņu aiz rīkli un siesim to virvi apkārt” . . . Varbūt tāds tur sēž arī tagad, to gan nezinu. Ja ministrija pametīs redzošu aci, tad viņa šur tur tamlīdzīgas lietas redzēs. . . .

Mūsu skolotāji ir sašķēlušies. Lai gan viņiem ir viens kopējs arods, nebūt nav kopējas arodbiedrības. Liekas ir skaidrs, ka arods prasa zināšanas vien. Bet pat intelligentajās skolotāju aprindās, to negrib saprast — arī te noteicošais ir politika, partija. Grūti viņiem ieraudzīt kopējo aroda interešu saskāršanās punktu. Visiem zināms, ka visvairāk arodbiedrība nodarbojas ar partijas politiku, vismazāk ar sava aroda jautājumiem. Katrs svētīgs darbs te izslēgts. Ir it kā apburts riņķis — katru ministrijas ierosinājumu uz „lideru” mājienu, arodbiedrība uzņem ar neuzticību, katru skolotāju kustību aizdomīgi aplūko ministrija. Vairāk kā desmit gadus vēl neesam tikuši pie skolu likuma, kad tiksim, nevar pat ne minēt. Ko viena ministrija cēlusi, to otra noārda, jo tā vēlas partija un politika. Raudam laikrakstos pēc reformētas vidusskolas. Vienīgais ko gūvam — jaunus nosaukumus, kā gimnazija, direktors. Lauzītas galviņas, kādu formu uzstiept zēniem mugurā, vai kā krievu ģimnazistam ar aizņāugtu kaklu, vai kādu jaunu izgudrot. Mums ir sacepti likuma surrogāti — visādas instrukcijas. Bet katrs bērns pateiks — tie ir ielāpiņi! Kā direktori saaucam apspriedes, kurās sakām — manā skolā viss ir labi, bet pēc tam tūlīt skrienam pie telefona, lai glābtu kādu „stāvokli”. Skolā liekam sodus par dzeršanu, izslēdzam. Bet ja cits par to runā, kliezdam — pārspīlēts, atsevišķs gadījums! . . .

Dobuļa kgs apgalvoja, ka tikpat kā nav vidusskolu absolventu bezdarbnieku. Te nu gan viņa statistika nedarbojas. Ja paskatāmies, kas tie intelligentie bezdarbnieki ir, tad tur ir netikai nelaimīgie absolventi, bet daudz pat studentu. Nav darba, jo nav viņam dzīvei gatavots. Bet Čuibes kgs vēl var teikt — priekš kam mums vidusskolā valodas jāmāca! Negatavojam tak eksportam! . . . Es jums gan saku to, ko saka katrs no skolās izrāvēis un dzīvē iegājies — mācāt skolā valodas. Mācāt kādu vienu, un nopietni, ja gribat viņu iemācīt. Ja mātes valoda jāmācās visus gadus pa 6 st. nedēļā, tad divas svešas 4 gadus ar 4 st. nedēļā jūs neizmācīsāt! Vācu valodā nebāziet galvā klasiskus un literatūras vēsturi, ko pat valodu pārvaldot vācu skolās grūti mācās. Dodiet man pašu valodu mācīt, jo to man vajadzēs! Sen bija laiks izmest no skolas programmas visu lieko pārlādēto, ko daži ieslavē it kā atmiņas vingrināšanai. Ar visu to jūs atmiņu nokaujiet. Kāpēc vēl šo baltu dienu nav ieraudzīts, ka mums ir gan skolu tipi, bet praksē nav starptiem starpības? Te Dauges kgs pareizi teica — ir jādod katrai skolai (tipam) viņas īpatnējā seja, jārada stila skola, no kušas nāks stila cilvēki. Jautājums tik par pašu stilu. Te es paredzu lielas domstarpības — . . .

Grūti iedomāties, vai kur citur pasaulē skolotāji tā aizraujas no visādām „metodēm”, kā pie mums. Ir cenšanās izskriet pakal visam tam, kas notiek „ārzemēs”. Maskavā, ir tā, Vinē tā un kādas citas „ārzemēs” vēl citādi. Nu, un pie mums vajag ir tā, kā Maskavā, kā Vinē, kā vēl citur, jo mēs tak esam progresīvi! Un skolotājs sāk mēģināt, gada laikā viņš izstrādāties ar skolēniem kā ar trusīšiem. Bet par to pavasara kongresā viņš var uzsist skaidrās bungas. Viņš iet visiem priekšgalā ar savu „jauno skolu”, pāri samaitātiem skolēniem, kas arī nezina, vai viņi cepti, vai vārtīti. Vai te jābrīnās, ka mūsu universitātē nāk aspiranti, katrs citādi sagatavots. Ja viņš neprot piemēroties tam vēl „kam tpašam”, ko prasa iestāšanās eksāmenos, viņš kļūst nelaimīgs un lād ir universitāti, kas prasa to, kas vidusskolas programmā nav paredzēts, ir skolu, kas viņu izvērijusi pēc kādas ārzemju receptes.

Vēl tomēr gribas apstāties pie kāda

ļoti svarīga jautājuma — audzināšanas. Vismazāk mūsu skolas nodarbojas ar audzināšanu. Īpaši tas sakāms par lielajām skolām, kas jau ir fabrikas. Te skolēns nosēž skolā savas 6 st. un pēc tam skolai pilnīgi pazūd. Ministrija gan ir paredzējusi jaunas instrukcijas klašu audzinātājiem, bet tās ir neizpildāmas, ja nesaka — pat smieklīgas. Ar reglamentiem audzināšanā veicas vismazāk. Ir jāiet cits ceļš, kā jau iesākumā minēju — nodrošināt skolotāju tā, lai viņam nebūtu jāizmēģinās dažādās „vietās”, lai viņš varētu nodoties vienīgi skolai. Atalgojiet viņu tā, lai nebūtu jāiestiegt milzīga stunda skaitā, kas viņu pārvērs vienīgi par neinteresantu „pasniedzēju”. Nevar arī pārvērst klases audzinātāju par „čīnovnieku”, ar uzdevumu ķert skolēnus nedarbos. Mums jau tā ir liela plaša starp skolotāju un skolēnu. Ir liels ļaunums, ka skolēnā saņem riebījumu pret skolas darbu. Mums ir paredzēti brīvlaiki atpūtai, tā ir pamatprasība — atpūta. Bet var teikt, visi skolotāji, arī progresīvie, te smagi grēko — nekad neuzdod tik daudz „uz māju”, kā svētdienā un brīvlaikā! Saprotais, ka skolēns reti uzdoto sagatavos. Man nav vajās te pie tā tuvāki apstāties. Gribu tik uzsvērt, pamatojoties uz pašu piedzīvojumiem un ilgiem novērojumiem, līdz minimumam jāsamazina uzdošana uz māju vispār! Atpūtas laiku atpūtai! Ja jūs paši to nedodiet, skolēns jēn to patvarīgi. Brīvā laikā viņu ar citām interesēm jāsaista pie skolas, un te nu dara ļoti, ļoti maz. Mūsu skolēns ar skolu saistīts ļoti maz. Paklausaties tik, ko viņš par skolu saka. Ja varbūt pirmā klasē dzīvo tāda mazā „skolas romantikā”, tad jau otrā lietas redz tik kailas, kādas tās mūsu skolas dzīvē ir. Skolotājā nežēlīgi sameklē visu smieklīgo, arī izjūt katru viņa spiedienu, pati mazākā viņa netaisnība izaug liela un smaga. Piespiesti, bieži skolotājs ārpustundām, pret saviem audzēkņiem ir nevērtīgs un tā viņam zūd katra patiesā vara — iespaids.

Ārpustundu dzīvē tā pilnīgi pārgājusi ārpusskolas pulciņu rokās. Bieži un parasti, daudzi skolotāji tos apkaņo. Maz ir tādu, kas saprot viņu lielo nozīmi mūsu apstākļos un paši aktīvi šādos pulciņos līdzdarbojas. Vairums cenšas šādus pulciņus graut. Rodas nepelnīti divnieki, pat jūtāmāka vajāšana. Bet tas maz palīdz. Skolas rīcībā nav ne līdzekļi, ne cilvēki, kas var pulciņos pienācīgi strādāt. Mums skolas ir pilnīgi aizvēsturiski ieskati par sportu kā ieroci audzināšanā un atpūtas laika aizpildināšanai. Pret sportu kaņo ļoti nesaudzīgi daudzi skolotāji. Bet skolēns viņu tomēr uzmeklē, un bieži nepiemērotā sabiedrībā un veidā. Pārspīlējumus sportā izsauc nepareizais viņa stāvoklis skolās. Tapat tas ir ar sabiedriski-kultūrlālo audzināšanu. Te pie mums, vai nu ievēl skolēnus politikā, vai arī atkārtu vecos pajēmienu, ar skolotāja referātu par kādu gudru jautājumu kādā apputējusā lietā. Tas viss tiek saklausīts ar vienu ausi un ar otru atkal izmests. Īsi izsakoties — lielais vairums mūsu skolu jaunatnes kļūst pilnīgi savvaļā, kā katram tik, tā dara, ar skolu saistīts ļoti maz. Ja ir vēlēšanās te apstākļus labot, lieki te

kaņot ar nolīgumiem iestāties ārpusskolas organizācijās. Nevar jēn, ja nedod pretim un acumirkli skola var dot — gandrīz nekā! Pareizāki ir, visus tos daudzus desmitus tūkstošus latu, ko valdība un K. Fonds izdala dažādām biedrībām, piešķirt mūsu skolām jaunatnes pulciņu vajadzībām. Ja būs līdzekļi, skola varēs saistīt vajadzīgos cilvēkus un tad, ja viņa spēš dot to, ko jaunatne prasa, viņa pati nāks savas skolas pulciņos. Daudz jau viņa neprasa — sportu, sabiedrisku dzīvi atpūta. Pāri visam — pašdarbību. Skolotājam ir jāprot tā vadīt, lai jaunatne to neņemtu ka uzspiestu gribu.

Nobeidzot, es vēl pāris vārdu gribu uzrakstīt par mūsu skolu sistēmu. Mums ir pamatskola, ar pārblīvētu lieku programmu. Tie bērni no 6 g. vecuma viņai par jauniem. Pamatskola grib itkā gatavot vidusskolai. Šo to pagrābsta no algebras un t. t., bet kā Dobuļa kgs aizrādīja, parasto rēķināšanu neiemāca. Viņa grib gatavot arī „dzīvi”, un te nu uzcērt ielāpiņu-kooperāciju, lauksaimniecību un t. t. Viss tas kopā tomēr slikti saderās! — . . .

Vidusskolā to pašu algebru sākam atkal. Tā nu pamatskolā velti ar viņu laiku kavējam, jo dzīvei viņu, tiem kas mierā ar pam. sk. izglītību, nevajag. Bez tam — iemācīta viņa nav. Vidusskola prasa to un to, bet pamatskola uz to nav sagatavojusi. Tas pats ir ar vidusskolu pašu. Arī te liek dzīves gudrību ielāpiņus — fotografija un citi rokdarbi un t. t. Maizi ar to neiemācīs pelnīt. Tas ir tikai patīkama rotaļa, laika kavēklis. Arī vidussk. „ieķer” zinību augstumos, itkā universitātes vajadzībām. Bet tā ar visu to sāk no „a”. Īsajā četrgadīgā kursā jātiek galā ar visai plašām lietām. Jāzina! Bet katrs zina — arvien pavasara eksāmeniem pienākot, laba daļa programmas neizņemta. To tad kautkā pārskrienam jau rudenī tas viss arī kautkā aizmirstas. Tāpēc sen jau laiks mūsu skolu programmās, visu ar „siko druku” iespiesto, izmest, izlaist. Tāpat kā to dara stundās, pēc grāmatas mācoties. Tas pats ir arī universitātē. Viņa uzstāda prasības, nerēķinoties ar to, ka tas iet pāri tam, ko dod vidusskola. Jā, kur tad lai aspirants to visu jēn? Viņš taču tic, ka skola viņam vien vajadzīgo māca! No pam. sk. uz vidussk. tiek bez eksāmeniem. Bet jau pirmā klasē redz, ka pam. sk. nav devusi to, ko vidusskola prasa. Ja mēs ievēdīsim arī pie iestāšanās vidusskolā eksāmenus, tas stāvoklis neglābs. To pašu vērojam starp vidusskolu un universitāti. Kautkā viens otrā vilies un neapmierināts, saskaņas nav! Mēs to apzināmies. Bērnišķīgi domājam „uzlabot kvalitāti” izdarot grūtāku pāreju no vienas pakāpes uz otru, ar vēl stingrākiem eksāmeniem. Ar to taču mēs šos lielos robus neaizpildām! Tāpēc — vairāk kā desmit gadu ir vērots un spriests, laiks visu pārbūvēt mūsu vajadzībām, apstākļiem un iespējai piemēroti. Sašaurināsim savu plašumu. Iztiķsim ar mazāku, bet labu ne ar plašu universitāti, bet nepilnīgu un paviršu. Lai darbs labāki sekmētos būs pareizāk, ja vidusskola neņemties labot pamatskolu un, universitāte vidusskolu. Atļausim katram pašam savas mājas celt. Jēmsim tik vērā, ka vidusskolu jāceļ (vienotu vai šķirtu) tikai uz pamatskolas pamata, universitāti uz vidusskolas pamata. Viena nedrīkst prasīt vairāk kā otra spēš dot. Vairāk specializēsimies visā izglītības sistēmā. Kā pamatskolā tā arī vidusskolā un universitātē, neies pārkāpjam. Tas tomēr slikti atsaucās uz attīstību vai nu vienā vai otrā virzienā. Bet pati svarīgākā prasība — izglītība nav liekama nevienas politiskās partijas ēnā. Mums savās skolās ir netikai jāizglīto, bet arī jāaudzina, un pie tam, cilvēki un savas valsts pilsoņi.

Dodiet reformas būtībā, netikai uosaukumos un formās apģērbos. Zandis.

